

מעדני כתן

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת בראשית תשפ"א ❁ שנה שנייה גליון 56

בענין ברכת הסוכה עובר לעשייתו

והאם שרי ליכנס לסוכה כשאינו עומד לקדש ביום ראשון של סוכות

והנה הרא"ש פרק ד' דסוכה (סימן ג') כתב וז"ל 'כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ו מהל' סוכה הל' י"ב) דיש לקדש מעומד משום עובר לעשייתו, ולדבריו היה צריך לברך קודם שיכנס בה דהכניסה היא המצוה ולא הישיבה דאם היה אוכל מעומד היה צריך לברך על הסוכה, אלא ודאי כיון דמצות סוכה היא אכילה וטיוול אם מברך אחר שישב מיקרי שפיר עובר לעשייתו כדאיתא בירושלמי דברכות פרק ה' הוואה העושה ציצית לעצמו אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות ציצית, נתעטף אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית, אלמא אף על פי שכבר נתעטף מברך, לפי שהמצוה נמשכת כל זמן שהוא מעוטף ועומד וכן נמי בסוכה המצוה נמשכת כל זמן אכילה ובסוכות תשבו פ' תתעכבו כמו וישב העם בקדש (במדבר כ) וכן ופתח אהל מועד תשבו (ויקרא ח) ולישב בסוכה היינו נמי להתעכב בסוכה ואם כן מיקרי שפיר עובר לעשייתו אם מברך אחר הישיבה, וכן כתב מר רב צמח גאון ז"ל אף על פי שמשנכנס לה צריך לברך כיון שאין לה קבע אלא בישיבה בסעודה ויש קידוש הכוס וסעודה לפניו סודרן על הכוס וכו', ורבינו תם פירש לפי שיעקר הקבע שאדם עושה בסוכה היא אכילה אבל שאר טיוול ושינה שעושין בסוכה טפלים לגבי האכילה והיא פטרתו, ורב האי גאון כתב הנכנס בסוכה חבירו לבקרו מנהג ידוע הוא שיברך בין סעד בין לא סעד, ואסיקנא דכל שעה שנכנס לישב בה דמברך ואף על פי שברך ביום טוב ראשון חוזר ומברך ביום טוב שני דגמרינן מתפילין דתניא תפילין כ"ז שמניחן מברך עליהם דברי ר' וקי"ל כוותיה דאמר רבא כ"ז דמנח להו מברך ורב מרי נמי אמר כ"ז דמנח להו מברך וכן הלכה, עכ"ל.

ומבואר מדבריו דפליג על הרמב"ם וס"ל דיושב בסוכה ואחר כך מברך על הסוכה משום דאכתי הוא עובר לעשייתו שהרי ממשיך לישב בסוכה ומברך על אותה ישיבה שמתעכב בסוכה, ולכן חשיב שפיר עובר לעשייתו.

אמנם לכאורה קשה אמאי אינו מברך קודם כל עשייתו, ואע"פ שמברך קודם המשך עשייתו אבל מה שעשה קודם הברכה נעשה לכאורה בלא ברכה לפנייה ולגבי אותה עשה ליכא ברכה לפנייה.

יבואר דדעת הרא"ש שכשמברך אחר שהתחיל במצוה ועדיין עסוק במצוה ברכתו חלה גם על מה שכבר קיים

ומוכרח לומר בדעת הרא"ש שכשמברך קודם המשך עשייתו הרי הברכה פוטרת גם את מה שכבר עשה מצוותו שכל שהברכה היא עובר לעשייתו שפיר חייל הברכה על כל עשייתו, וכן מבואר בתוס' סוכה דף ל"ט שמברך על הלולב אחר שנטלו קודם הנענועים וחשיב עובר לעשייתו משום שהוא קודם הנענועים ואע"פ שלא בירך על עיקר הנטילה ע"כ שכל שמברך עובר לעשייתו שפיר חייל הברכה על כל המצוה והכי נמי שפיר מברך על המשך הישיבה בסוכה והברכה חייל על כל המצוה.

אמנם ברמב"ם (פרק י"א מהלך ברכות הלכה ה') כתב וז"ל 'העושה מצוה ולא בירך, אם מצוה שעדיין עשייתה קיימת מברך אחר עשייה ואם דבר שעבר הוא אינו מברך, כיצד הרי שנתעטף בציצית או שלבש תפילין או שישב בסוכה ולא בירך תחלה חוזר ומברך אחר שנתעטף אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית, וכן מברך אחר שלבש להניח תפילין, ואחר שישב לישב בסוכה וכן כל כיוצא באלו' עכ"ל, ומבואר דהרמב"ם ס"ל כהרא"ש דבמצוות שעשייתו נמשכת מברך גם אחר תחלת עשייתו וא"כ צ"ב אמאי ס"ל להרמב"ם שמברך קודם ישיבתו בסוכה הרי יכול לברך גם אחר ישיבתו על המשך ישיבתו ועכ"ל שהרמב"ם ס"ל שאע"פ שמברך על המשך עשיית המצוה, אבל מה שעשה כבר

בלוח ארץ ישראל להגרי"מ טיקוצ'נסקי זצ"ל כתב וז"ל הנהגים כהג"א זצ"ל לברך לישב בסוכה מיד כשנכנס לשבת בסוכה והיינו שמברך לישב בסוכה גם על הישיבה והשהיה בסוכה דלא כר"ת דס"ל שמברכין רק על האכילה צריך לקדש קידוש היום מעומד עכ"פ אף אם בכל השנה נוהג לישב בשעת קידוש כדי שיברך לישב בסוכה עובר לעשייתה עכ"ל.

אמנם בבה"ל סי' תרמ"ג ד"ה "הרמב"ם" כתב וז"ל ועיין במור וקציעה דדעתו דבקידוש היכי שהוא מוציא בזה לאחרים בודאי יש לנהוג לקדש מיושב וכדלעיל בסימן קס"ז ועיין בסימן רע"א ס"י בהג"ה ובמש"כ שם במ"ב סקמ"ו בשם הגר"א עכ"ל.

הרי מבואר שפסק המ"ב שאפילו אם קי"ל כהג"א בשאר ימי חג הסוכות ונברך עובר לעשייתו בברכה על הסוכה אבל בקידוש כיון שצריך קביעות כדי לצאת ידי חובה אי אפשר לעשות הקידוש בעמידה שהרי צריך קביעות כדי להוציא אחרים ידי חובה ולכן בעינן לעשות הקידוש בישיבה ואי אפשר לקדש בעמידה כמוש"כ הרמב"ם.

ומדברי הבה"ל נראה דס"ל שזו היא דעת הגר"א לקדש בישיבה בליל חג הסוכות שהרי הבה"ל סיים לעיין במ"ב בהלכות קידוש מה שכתב בשם הגר"א ושם כתב שהגר"א סובר שצריך לשבת בקידוש וא"כ בודאי שכוונת הבה"ל לומר שגם הגר"א מודה בקידוש שמוציא אחרים שצריך לשבת בשעת הקידוש.

וכן מבואר בכתר ראש אות ק"ג שכתב דמנהגו של רבי חיים מולוז'ין זצ"ל לקדש מיושב בכל שבת ואפילו בלילה ראשונה דסוכות, ואם היה דעת הגר"א לקדש מעומד בליל סוכות לא היה נוטה ממנהגו של רבו, וכן נראה ממה שלא כתב במעשה רב שקידש מעומד בליל סוכות ופשוט.

והיה אפשר לדחוק דגם דעת הגר"א זצ"ל לקדש מעומד אלא היכי שמקדש לאחרים צריך לקדש מיושב כדי להוציאם יד"ה, אכן בפשוטו נראה דלא ס"ל הכי אלא ס"ל דמקדש מיושב בכל גוונא.

יבואר פלוגת הרמב"ם והרא"ש אם מברך קודם שישב בסוכה או שיכול לברך אחר שישב בסוכה

והנה הרמב"ם (פ"ו מהל' סוכה הל' י"ב) כתב וז"ל 'כל זמן שיכנס לישב בסוכה כל שבעה מברך קודם שישב אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה, ובלייל יום טוב הראשון מברך על הסוכה ואחר כך מברך על הזמן, ומסדר כל הברכות על הכוס, נמצא מקדש מעומד ומברך לישב בסוכה ויושב ואחר כך מברך על הזמן, וכזה היה מנהג רבותי ורבינו ספרד לקדש מעומד בליל ראשון של חג הסוכות כמו שבארנו, עכ"ל.

ובהשגת הראב"ד שם כתב וז"ל 'א"א מנהג מקומנו לא היה מעולם כזה, והטעם כי הישיבה אינה אלא על דעת האכילה וכל זמן שאינו אוכל, הברכה עובר למצוה היא באמת' עכ"ל.

ומבואר דהרמב"ם ס"ל דהברכה שמברכין על הסוכה הוא על הישיבה בסוכה ולהכי מברך קודם הישיבה, והראב"ד ס"ל דמברכין על האכילה ולהכי מברך אחר שישב משום שהברכה היא עובר לעשייתו שהוא קודם לאכילה.

בלא ברכה לא מהני ברכתו עליה ולכן אסור לעשות המצוה קודם שיברך עליה ובוה פליג על הרא"ש דס"ל דהברכה שמברך על המשך העשיה קאי גם על מה שעשה כבר.

יבואר כוונת הרמב"ם במה שכתב דמצוה נמשכת מברך אחר עשייתה

אמנם ברמב"ם משמע לכאורה דס"ל דהברכה קאי גם על מה שעשה כבר דהרמב"ם כתב שאם עשה מצוה שעשייתה קיימת יכול לברך עליה גם אם לא בירך קודם עשייתה, ושמעתי שהגאון הגדול ר' יוסף דב הלוי סאלאוויצק זצ"ל ראש ישיבת בריסק הקשה מאי קמ"ל הרמב"ם הרי פשיטא שאם עשייתה קיימת יכול הוא עדיין לברך על מה שעדיין לא עשה וחשיב שפיר עובר לעשייתה.

והיה אפשר לומר בזה שהיה מקום לומר שאין מברכין על המצוה אלא על מעשה מצוה אבל היכי דעשייתה נמשכת אע"פ שהוא מקיים מצוה בכל רגע אבל אינו חשוב מעשה מצוה כדי לברך עליו ובוה קמ"ל שכל היכי שעשייתה נמשכת חשיב מעשה מצוה לברך עליו.

ויש להסתפק בסברת הרמב"ם אמאי חשיב כמעשה דאפשר לומר דכיון דתחלת עשיתו על ידי מעשה חשיב מצוה שעשייתה נמשכת על ידי המעשה שעשה בתחלה, או דכל היכי דהמעשה בגופו כציצית ותפילין חשיב עשייתה נמשכת ונפק"מ במזוזה שלא בירך קודם שקבע המזוזה אם מברך על המשך עשייתה שלא חשיב מעשה בגופו אבל הוא המשך לעשיה שעשה בקביעת המזוזה, ובדומה לזה נחלקו הראשונים במכות דף כ"ב בלבוש כלאים דלוקה דחשיב כעושה מעשה אם משום שתחילת עשייתה היה על ידי מעשה או משום שהוא לבוש בו בגופו חשוב כמעשה יעו"ש.

והגאון הגדול ראש ישיבת בריסק זצ"ל אמר בזה דכוונת הרמב"ם שכתב שמברך עובר לעשייתה על המשך לבישתו דמהני גם ללבישה שלבש קודם ברכתו, ונפק"מ לדינא שאם רוצה לפשוט טליתו ועדיין לא בירך עליה לא יפשוטנו עד שיברך כדי לפטור הלבישה שלבש קודם ברכתו.

ושמעתי עוד שאמר בזה שמאחר ואין מברכין אלא על מעשה מצוה להכי כל שעדיין עשייתה נמשכת אכתי יכול לברך על מעשה שנעשה מכבר ולדבריו הברכה אינה אלא על המעשה מצוה שעשה אלא שכעדיין ממשיך במעשה המצוה יכול לברך על מעשה שנעשה מכבר ולפ"ז אינו מברך אלא על מה שלבש בתחילה ולא על המשך הלבישה.

וכדבריו כתב בחידושי רבי שמואל פסחים סימן ז' והוסיף לדקדק מדברי הרמב"ם דס"ל דמברך על העשיה שכבר עשה בתנאי שעשייתה נמשכת וז"ל שם דהנה צ"ע בלשון הרמב"ם שכתב שעדיין עשייתה קיימת מברך אחר עשייה וקשה הא באמת אין זו ברכה אחר עשייה אלא קודם העשיה שמכאן ואילך ואף לפי מה שציידנו דפיטר גם את העטיפה שלפני הברכה מ"מ הא מחוייב בברכה מחמת העשיה שלפניו גם בלא שפוטט את הלשעבר, וכתב דע"כ ס"ל להרמב"ם שמברך על מה שעשה כבר ולכן חשיב מברך אחר עשייתה.

אלא דאכתי צ"ב שהרי מברך גם קודם המשך עשייתה, ולמה כתב הרמב"ם שמברך אחר עשייתה ונראה שאינו מברך אלא אחר עשייתה דווקא ואין הברכה על המשך עשייתה.¹

¹ ובחידושי רבי שמואל כתב ליישב הרמב"ם וז"ל 'על כן נראה דס"ל להרמב"ם דאף דבכל הני מצוות שמנה הרמב"ם אין קיומם בעשיה דווקא דבמה שהוא מלוכב בתפילין וגופו יושב בסוכה הוא מקיים למצוות תפילין וסוכה גם בלא שום עשיה, מ"מ הברכה לא נתקנה על הקיום בפני עצמו אלא על עשיית המצוה וקיום מצוה בלא עשייה אינו טעון ברכה, וגם במקום שאין העשיה מצוה כלל וכגון בעיטוף ציצית שכתבו התוס' ביבמות דף ע"ב שאין שום מצוה במעשה העיטוף, מ"מ כיון שהעיטוף מביאו לקיום המצוה ניתקנה הברכה על העיטוף שהוא עשיית הקיום של מצוות ציצית, ואם כן היה מן הדין שאחר מעשה ההנחה והעיטוף אינו יכול לברך אם לא בירך קודם כמו כל המצוות שדין עובר לעשייתן מעכב בהן ולזה חידש הרמב"ם דזה מיקרי שהעשיה שמקודם עדיין קיימת דהרי מה שגופו מעוטף בציצית בא לו ע"י העשיה והיא נמשכת במה שהוא עדיין מעוטף ולפ"ז א"ש לשון הרמב"ם אם מצוה שעדיין עשייתה קיימת מברך אחר עשייה דכיון דהברכה ניתקנה על מה שעושה שיהא מלוכב בתפילין ומעוטף בטלית א"כ הברכה צריכה להיות על מעשה העיטוף וההנחה שכבר נעשו ושפיר מיקרי אחר עשייה והגם שעשייתן קיימת ונמשכת במה שגופו מלוכב ומעוטף מ"מ אין המצב הזה נחשב

ולפ"ז הדרא קושיין לדוכתין אמאי לא כתב הרמב"ם שמברך אחר שישיב בסוכה שכיון שעשייתה נמשכת שפיר מברך גם אחר עשייתה וחשיב שפיר עובר לעשייתו.

יבואר דאע"פ שכשמברך בהמשך עשיית המצוה קאי הברכה גם על מה שעשה מכל מקום אסור לעשות המצוה בלא ברכה תחלה

וצ"ל דדעת הרמב"ם דאע"פ שכשמברך אחר עשיתו ועדיין ממשיך המצוה הברכה קאי גם על מה שקיים כבר מכל מקום אסור לעשות כן שאין לעשות המצוה בלא ברכה דברכת המצוות דמי לברכת הנהנין שאין לעשות המצוה בלא ברכה תחלה, אלא דברכת המצוות יש בזה עוד הלכה שהברכה היא שלימות במצוה כמו שהוכיחו רבותינו מהא דהתוס' הרא"ש ברכות דף ט"ו דס"ל דאי ברכת המצוות הוא מן התורה הרי הוא מעכב בקיום המצוה וע"כ דהוא שלימות בעצם המצוה וא"כ דלזה מהני מה שמברך גם אחר המצוה כל זמן שעוסק בה דמכל מקום כל שברך אחר כך שפיר מתקיים הברכה על מה שעשה והמצוה נעשתה בשלמותה אבל אסור לעשות המצוה בלא ברכה.²

ולפ"ז צ"ל דהרא"ש פליג בזה וס"ל דכל שמברך אחר כך מהני הברכה גם על מה שעשה ואין בזה חסרון כלל.

והנה הגר"א ס"ל שמברך כל זמן שנכנס לישב בסוכה כדעת הרמב"ם והרי"ף, אבל מכל מקום יתכן דס"ל כדעת הרא"ש דיכול לישב בסוכה ואחר כך לברך על מה שישב בתחלה כדעת הרא"ש ואין הכרח משיטת הגר"א דס"ל שצריך לקדש מעומד כדי לברך עובר לעשייתה של הישיבה בסוכה, ואע"פ שהגר"א בסימן תרמ"ג הראה פנים לרמב"ם בזה שמקדש מיושב אבל לא נהג כן כמבואר בכתר ראש ובמעשה רב, וא"כ אין הכרח למה שכתב בלוח ארץ ישראל דלהגר"א מקדש מעומד דיתכן דס"ל כדעת הרא"ש וכן"ל.

אכן יעויין במ"ב סימן תרמ"ג ס"ק ד' שכתב מקדש מעומד וכו' דלדעתו הישיבה הוא תחלת עשיית המצוה ויש לו לברך עובר לעשייתו היינו קודם עשיית תחלת המצוה ויש לו לנהוג כן כל שבעת הימים, והרא"ש ס"ל שיש לסמוך הברכה על עיקר המצוה שהיא האכילה וכמש"כ סוף סימן תרל"ט שנוהגין שאין מברכין אלא על האכילה, עכ"ל, ומבואר מדבריו דלמאן דס"ל דמברך כל אימת שנכנס הרי הוא מברך קודם שישב והוא כדברי בעל לוח ארץ ישראל, ולכאורה יש לעיין דגם אי קיי"ל שמברך כל אימת שנכנס אבל הרי הרא"ש ס"ל דהברכה פוטרת את הישיבה שקדם לברכה ולכן כתב שמברך אחר שישב דאכתי חשיב עובר לעשייתו וא"כ מה הכריח את המ"ב לומר שאם קיי"ל כהרמב"ם והגר"א צריך לברך קודם שישב וצ"ע.

יבואר שאפשר שהרא"ש ס"ל דמברך אחר שישב משום שהברכה נתקנה על עיקר ישיבתה שהיא האכילה בסוכה

אמנם נראה שאין הכרח בדעת הרא"ש דס"ל שיכול לעשות מצוה בלא ברכה על סמך שיברך אחר כך ועולה הברכה למפרע דאפשר דס"ל להרא"ש שהברכה אינה אלא על הקביעות של אכילה בסוכה והוא עיקר הישיבה ולכן אינו מברך אלא עליה ושפיר נכנס ואינו מבטל בזה הברכה שצריך לברך לפניה כיון

כעשייה מצד עצמה שיהא ראוי לברך עליה ורק דמה שהעשיה הקודמת נמשכת גורם שהברכה על אותה עשיה הוי כאילו מברך עובר לעשייתו, וזהו שדקדק הרמב"ם להשמיענו שנוסח הברכה הוא בלשון להניח ולהתעטף דכיון דהברכה היא על העשיה של המצוה שכבר נעשית הוי אמינא דמברך בלשון על שמתפרש על לשעבר קמ"ל שהיא קיימת ונמשכת שייך לברך על המעשה גם המורה על להבא ומש"ה לא נשתנה נוסח הברכה שהברכה חלה גם על העשיה שמקודם.

² אלא דאכתי קשה הרי לדבריו צריך לברך קודם הכניסה וזה אי אפשר שהרי מברך קידוש ואח"כ זמן וברכת היין קודמת ואי אפשר לברך ואחר כך ליכנס לסוכה שהרי הוא שינוי מקום לברכת היין שיי"א שטעון ברכה שנית. ואפשר לומר שמאחר שמברך לישב בסוכה כלשון הכתוב בתורה ע"כ מבואר שתקנת הברכה לא היה אלא על הישיבה שהיא עיקר מצוותה ולהכי אינו מחוייב לברך אלא א"כ יושב בסוכה, ואע"פ שמקיים מצוה גם בכניסתו לסוכה בעמידה אבל לא תקנו ברכה על מצוה זו ולהכי כל שאינו יושב אכתי לא מחייב בברכה ושפיר עומד עד הברכה ואח"כ יושב בסוכה.

שלא נתחייב בברכה אלא על אכילתה כדעת הראב"ד אבל אם מתחייב בברכה קודם שפיר אין לו ליכנס לסוכה בלא ברכה אלא אם מברך עובר לעשייתו. **אלא** דנחלקו האחרונים בדעת הרא"ש אם ס"ל כר"ת שאינו מברך אלא על האכילה או דס"ל כהרמב"ם דמברך על הישיבה דדעת הקרבן נתנאל דהרא"ש ס"ל כמש"כ בסוף דבריו את דברי רב האי גאון שכתב דמברך כל אימת שסנכנס בין סעד בין לא סעד.

אכן ה"ט סימן תרמ"ג כתב דדעת הרא"ש כר"ת וז"ל ואף שהיה טוב יותר לעשות הברכה לגמרי קודם העשי' כדי שתהיה גם תחלת המצוה ברכה קודמת לה אפ"ה כיון שעיקר המצוה היא האכילה טפי עדיף לסמוך הברכה על עיקר המצוה ואף על גב דגבי ציצית אין שייך לו' כן ולמה אמר בירושלמי שמברך אחר העיטוף ולמה לא יברך קודם עשיית המצוה לגמרי י"ל דגם שם יש עיקר המצוה כשאוחזו הציצית בידו וזה א"א כי אם אחר שיתעטף תחלה וע"כ טוב

יותר לסמוך הברכה אל אחיזת הציצית שהיא אחר העיטוף ואף על גב דלשון עיטוף מזכיר בברכה שפיר דמי כיון שהמצוה עליו שיהא מעוטף ועומד כל היום וכמו בסוכה דהכא, עכ"ל.

ומבואר מדבריו דס"ל דהרא"ש ס"ל כר"ת ולהכי ס"ל דמאחר הברכה עד האכילה אבל אם הברכה על הישיבה שפיר בעי לברך קודם שישב גם לדעת הרא"ש ולפ"ז אתי שפיר מש"כ המ"ב והלוח"א יי' דלדעת הרמב"ם והגר"א צריך לברך ולקדש קודם שישב וצ"ע ממש"כ בכתר ראש שקידש מיושב גם בליל ראשון של סוכות וצ"ע.

והעירני הבה"ח פינחס שלום הסנפלד נ"י דבציצית חזינו דכשהוא לבוש בציצית ומברך כתבו הפוסקים דימשמש בציצית ויברך ולמה לא אמרו בסוכה שכשיושב בסוכה ומברך צריך למשמש בסוכה וכדומה ויברך ואפשר דהישיבה בסוכה היא מעשה ואי"צ לעשות מעשה נוסף בזה.

האם ראוי שלא להכנס לסוכה קודם שיעשה קידוש

וא"כ יש ללמוד מכאן לגבי מי שנוהג ללכת למקווה בשבת בבוקר ולובש את טליתו בבוקר לפני הטבילה ואח"כ הוא פושט את הטלית ולובש ואח"כ מברך, דיש לעיין אם עלתה לו הברכה על הלבישה שלבש קודם הפשיטה³ והייתי סבור שבכה"ג ודאי שאינו פוטר את הלבישה הקודמת, אך שוב ראיתי בדעת נוטה למרן הגר"ח שליט"א שכתב דהברכה שלאחמ"כ פוטרת אפי' את הלבישה שקדמה לפשיטה כשהיה דעתו לחזור וללבוש, ולכאורה יש ללמוד כן מסוכה, אך כבר נתבאר במעדני כהן חלק ח' סימן א' דבזה צריך לכוון להדיא לפטור את הלבישה דלמפרע.

והנה ברעק"א בגליון השו"ע סימן ח' על הט"ז שנוכר לעיל לכאורה מבואר דמה שמברך אחר הפשיטה על דעת ללבוש אחר כך מהני גם ללבישה הקודמת דחד לבישה היא, שהרי הקשה על הט"ז שכתב שיכול לברך אחר הלבישה משום שהיא דגברא לא חזי מברך אחר עשייתו והקשה ברעק"א הרי גם אם לבש בידיים שאינן נקיות יכול לברך קודם עשייתו, שגם אם לבש הציצית בידיים שאינן נקיות, כשהיו ידיו נקיות יכול לפשוט הציצית וללבוש בברכה עובר לעשייתו ולא דמי למי שלא חזי לברכה דשפיר חזי לברכה על ידי פשיטה, עכ"ד. **ולכאור'** אם יפשוט הבגד וילבשו שנית הרי הלבישה שלבש מקודם לא תיפטר בברכה זו, ואיך יפשוט ויברך ונמצא שלבישתו הקודמת לא היתה בברכה, אכן אי נמצא שהברכה פוטרת את הלבישה הקודמת לפשיטה משום שהיה דעתו לחזור וללבוש וחשיב כלבישה אחת שפיר יכול לפשוט ולברך ותפטר הברכה את כל הלבישה דלמפרע, וכמבואר בברכת לישב בסוכה שפוטרי גם הישיבה שישב לפני שיצא מסוכתו.

ומה דהוצרך לפשוט ולברך עליו קודם ללבישתו צ"ע שהרי הט"ז כתב שאין צריך לסברת הב"י שכל שלבוש בהציצית חשיב עובר לעשייתו של הלבישה של אחר כך וכתב הט"ז שאין צריך לסברא זו שהרי גברא לא חזי ועל זה כתב ברעק"א דחשיב גברא חזי על ידי פשיטה ולבישה שנית, וע"כ דס"ל דמהני הברכה על לבישה דלמפרע.

בענין דיום טוב ראשון של סוכות הוא ראשון לחשבון עונות

קודם חג הסוכות וגמר שמחת חינוכו היה בערב חג הסוכות, והסוכה היא בניין בית המקדש במקצת וכבר פירשו שחג הפסח הוא כלידת עם ישראל ושבועות הוא הקבלת עול מצוות והסוכות הוא הנשואין שבו אנו נכנסים לביתו והשמיני עצרת הוא היחוד, ולכן אין מחשבין העונות קודם חג הסוכות כדי שנשאר טהורים כשנכנס למקדש מעט זה.

ושמעתי ששאלו את הרבי מסאטמאר זצ"ל ביו"ט של סוכות שחל להיות בשבת אם לומר שלום עליכם קודם או להזמין האושפיזין קודם ובפשטות היה צריך לומר שלום עליכם קודם משום שהוא תדיר ואמר בזה הרבי מסאטמאר זצ"ל שהמלאכים שמלוין לאדם בליל שבת לביתו הם המלאכים שנבראו ממשעיו שעשה במשך ימי השבוע ובשבוע שהיה בו ערב יום הכפורים

שמעתי שיש המקפידים שלא יכנס לסוכה קודם שיקדש משום שצריך לברך על הסוכה ואין לקיים המצוה בלא ברכה, ומכל מקום בקידוש מוכרח ליכנס ולעשות קידוש בסוכה דאינו יכול לעשות קידוש חוץ לסוכה וליכנס לסוכה דאין קידוש אלא במקום סעודה אבל קודם לכך הרי הוא עובר משום ערום לא יתרום.

ולכאורה הנהגה זו צ"ע הרי עדיף שיקיים המצוה בלא ברכה מאשר לא יקיים המצוה כלל וכבר האריכו האחרונים בציצית אם להתעטף בציצית בלילה בלא ברכה או של איתעטף כדי שלא יקיים המצוה בלא ברכה, והכא כבר נתבאר שהברכה פוטרת למפרע גם על מה שישב קודם לכן ולמה לא יכנס קודם הקידוש כדי לקיים מצוות סוכה.

יבואר שבציצית מברכין אחר הלבישה של הטלית קטן וגם אחר שפשטו ולבשו מחדש

והנה בציצית נוהגין כל העולם ללבוש טלית קטן ולא לברך עליו ומברכין על טלית גדול ופוטריין הטלית קטן בברכת הטלית גדול ואע"פ שלובש הטלית קטן קודם שבירך מכל מקום כל שמברך אחר כך ועדיין הוא לבוש בה הרי הברכה עולה גם ללבישה הקודמת וכמשנ"ת וצ"ע אמאי בסוכה מחמירין יותר שלא ליכנס לסוכה קודם שמקדש הרי הברכה עולה גם לכניסה הראשונה וכשאינו נכנס לסוכה הרי הוא מפסיד מצוות סוכה וצ"ע.

והנה פעמים הרבה אדם נכנס לסוכה ויצא ממנה קודם שאוכל, ולר"ת ברכת הסוכה על האכילה פוטרת את כל מה שישב בסוכה אבל אם יצא מן הסוכה הרי כבר הפסיק את ישיבתו הקודמת ואיך תעלה הברכה על אותה ישיבה שישב קודם יציאתו, ונראה מדבריו שגם אם יצא ונכנס כיון שדעתו ליכנס שנית הרי היא כישיבה אחת ושפיר פוטר את ישיבתו הראשונה.

ולקחתם לכם ביום הראשון דרשו חז"ל שהוא ראשון לחשבון עונות, ובביאור הגר"א סימן תרכ"ד כתב שימים אלו מקצת כפרה, ובשל"ה הקדוש כתב ג"כ שהם ענפי כפרה, והענין מה שצריך עוד כפרה מלבד יוה"כ, הוא כדי שנכנס לאמן שמחתנו בלא עונות, שאי אפשר לשמוח שמחה אמיתית כשהאדם מלוכלך בצואת עונותיו, ועל ידי הכפרה זוכה לשמוח בד'.

ועוד שצריך ליכנס לסוכה לישב בצלא דמהימנותא וכן לשמוח עם הלולב לפני ד' שהלולב והמנינים הם כנגד הקב"ה כמבואר במדרשות ואי אפשר ליכנס לבית ד' כשהוא מטונף בעונות ולכן נתן לנו הקב"ה מקצת כפרה כדי שניכנס טהורים וזכים לביתו.

ועוד שהרי הסוכה הוא בניית המשכן שהתחיל בניית המשכן ביום ראשון של סוכות כמש"כ הגר"א בשיר השירים וכן בניין בית המקדש חינוכו היה

³ ולברך על הלבישה הראשונה לפני הפשיטה במקוה אינו כדאי דלשי' המחבר אם פשט ע"ד לחזור וללבוש צריך לחזור ולברך, הרמ"א היקל כדעת הטור שאינו מברך ומכל שפוטרי גם הלבישה שקדם לו.

ויום הכפורים וד' ימים שבין יו"כ לסוכות אלו המלאכים שנבראו בשבוע זה לא היו מעולם ואין הם תדירין כלל ולכן אפשר להזמין האושפיזין קודם המלאכים וקדושה זו יש לשמר שתהא עמנו כל הסוכות ותלזה אותנו כל השנה.

ואפשר דיש להזמין האושפיזין קודם שהרי האושפיזין נשארין בסוכה וזוכים לקדושה יתירה בסוכה עבורם אבל המלאכים של ליל שבת אומרים להם צאתכם לשלום ולכן יש להזמין האושפיזין קודם.

בענין בן חו"ל אם יכול להיות שליח ציבור בחו"מ סוכות לבני ארץ ישראל

נשאלתי אם בן חו"ל יכול להיות שליח ציבור בחו"מ סוכות לבני ארץ ישראל שהרי בני חו"ל אומרים במוסף גם את יום של בני ארץ ישראל וגם את היום הקודם שהרי הוא ספיקא דיומא וצריך להזכיר שניהם ובני ארץ ישראל אינם מזכירין במוסף אלא את היום של אותו יום בלבד ולכן יש להסתפק אם יכול להוציאם בתפלתו.

והנה לדעת השו"ע סימן תפ"ז אין מזכירין פסוקי מוסף בתפלת מוסף אלא בשבת ובר"ח דלא חיישינן שיטעו בפסוקים אבל בכל המועדים אין מזכירין אלא ככתוב בתורתך ובהכי יוצא יד"ח כדאיתא בשלהי ר"ה שכיון שאמר ככתוב בתורתך יצא אלא שר"ס ל"ד פסוקי מוסף מעכבין התפלה אבל להשו"ע והכא קי"ל א"כ יכול להיות שליח ציבור לבני ארץ ישראל שהרי גם אם לא אמר אלא ככתוב בתורת יצא וגם אם אמר פסוקים שאינם שייכים ליום יצא וא"כ מה לי שהזכיר פסוקים אחרים.

אלא דאכתי יש לעיין בזה שהרי כשאומר ככתוב בתורתך הכוונה הקרבנות שצריך להקריב באותו יום ובני חו"ל צריכים להקריב קרבנות ב' הימים מספק ובני ארץ ישראל מקריבין רק קרבן היום וא"כ בן חו"ל אינו מקריב את קרבן היום אלא מספק ואפשר שאינו יכול להוציא את בן ארץ ישראל שחייב באותו מוסף בוודאי.

אכן למשנ"ת בחידושי רבינו חיים הלוי פרק ו' מהלכות יום טוב שכתב שם וז"ל והנראה לומר בדעת הרמב"ם, דבאמת אה"נ דעיקר דין שני ימים טובים

של גלויות לא עשאו שניהם שניהם כאחת בתורת ודאי, ורק שניהם שניהם בתורת ספיקא, ואף על גב דעכשיו הרי ידעינן בקביעותא דירחא, מ"מ דינן רק כספיקא, כיון דעיקר התקנה מעיקרא כך היתה ומנהג אבותינו בידינו, אכן הרי כל זה לא שייך אלא על דין יום טוב שני של גלויות, עליה הוא דאמרינן דדינו רק כספיקא, משא"כ יום טוב הראשון, הרי כיון דהשתא ליכא ספיקא וידעינן בוודאי דזהו זמנו של יום טוב והוא היו"ט של תורה, א"כ הרי ודאי דהרי הוא יום טוב בתורת ודאי ואין בו שום סרך דין ספיקא כלל, ופשוט. וא"כ הא נמצא דדין יום טוב של גלויות עכשיו דינו חלוק, דאם באנו לדון ליו"ט הראשון בפני עצמו בדינו, בזה פשוט דהרי הוא חשוב ודאי יום טוב, אבל אם באנו לדון להצטרף עם השני בזה הדר דינא דכל חד ספק מיקרי, וגם הראשון לענין צירופו עם השני הרי הוא רק כספק, עכ"ל הנצרך לענינינו.

ולדבריו הרי בכל תפלת חול המועד הרי הקרבן מוסף של אותו יום חייב בוודאי אלא שאת קרבן של יום השני אינו חייב אלא מספק ובה שפיר יכול להוציא את בן ארץ ישראל בקרבן אותו יום שהרי בזה הוא חייב כבן א"י ופשוט.

והגע עצמך האם נימא שבן חו"ל אינו יכול להיות ש"ץ ביו"ט ראשון של סוכות או של פסח משום שאינו אלא ספיקא דיומא וצריך לומר כמש"כ הגר"ח דלגבי יו"ט ראשון הוא ודאי יו"ט לדידה.

בענין לא הזכיר שבת בתפלת ערבית של ליל חג הסוכות אם יכול לצאת תשלומין מן הש"ץ המתפלל שחרית

עכ"ל, ומבואר דיחיד ששכח ולא אמר יעלה ויבוא בשחרית ונזכר עד לאחר שהתפלל מוסף אינו חוזר ומתפלל אלא בנדה.

והנה לענין התפלל ש"ץ תפלת חול בשבת האם גם בזה אמרינן דאינו חוזר ומתפלל שהרי עתיד להזכיר של שבת במוסף, כתב בטור סימן קכ"ו וז"ל כתב בספר המצוות על שם הלכות גדולות ודוקא בר"ח אבל בשבת וי"ט מחזירין, ובסמ"ק כתב דאפילו בשבת וי"ט נמי אין מחזירין והכי מסתבר דמאי שנא שבת וי"ט מר"ח, עכ"ל, וכ"כ ברמ"א וז"ל י"א דאם טעה בשחרית של שבת וי"ט דינו כמו בר"ח, והכי נהגו, עכ"ל, אבל בב"י מסיק דאינו אלא בר"ח אבל בשבת וי"ט אם לא הזכיר של שבת וי"ט בשחרית חוזר הש"ץ ומתפלל של שחרית.

ובמ"ב שם ס"ק ט"ו כתב על מה שכתב ברמ"א דשבת וי"ט דינו כמו בר"ח וז"ל הלבוש הביא דעות בזה ולא הכריע אבל האחרונים כתבו כהרב, עכ"ל, נראה מדבריו שהכריע שגם בשבת וי"ט קי"ל כהטור, שש"ץ שלא אמר הזכיר של שבת בשחרית אינו חוזר ומתפלל.

והנה מבואר ומוכרח שגם אם לא הזכיר הזכרת יום טוב בתפלתו אינו כלא התפלל שאם היה חשיב כלא התפלל לא מהני מה שזכיר היום במוסף וע"כ דלא מחסר אלא הזכרה ולהכי מהני מה שזכירנו בתפלת מוסף וא"כ הכי נמי אם לא הזכיר את של שבת בתפלתו יכול לצאת מן הש"ץ שכל שלא חשיב כלא התפלל שפיר יוצא יד"ח מן הש"ץ.

ולענין אם יכול לצאת תשלומי ערבית מן הש"ץ המתפלל שחרית כבר נתבאר זה להדיא במהרי"ל סימן קל"ה שכתב שייכול לצאת תשלומי מנחה של ערב שבת מן הש"ץ המתפלל מעין שבע בליל שבת ומוכרח דלא חיישינן בזה שהוא חייב במנחה והש"ץ מתפלל ערבית והכי נמי לא חיישינן שהש"ץ מתפלל שחרית ומוציא תשלומי ערבית.

ויעיין בקונטרס מצהלות חתנים סימן ה' שנתבאר דבר זה בארוכה דאפשר דדין תפלת תשלומין דינו כאותה תפלה שמתפלל עתה ולא כתפלה שמשלים אותה.

נשאלתי במי נסתפק שמא לא הזכיר של שבת בליל ראשון של חג הסוכות שחל להיות בשבת אם יכול לצאת חיוב תשלומין של תפלתו מש"ץ המתפלל שחרית והוא יצא תשלומי ערבית.

הנה שורש הספק הוא בתרתי חדא שמא מי שלא הזכיר יום טוב בתפלתו הרי הוא כלא התפלל כלל ואינו יכול לצאת מן הש"ץ חובת תפלתו שהרי אמרו בירושלמי שאין הבקי יוצא בתפלת הש"ץ ואע"פ שמי ששכח יעלה ויבוא בתפלת ר"ח יכול לצאת מן הש"ץ כמבואר בתוס' בברכות דף כ"ט ע"ב אבל אפשר שהמחסר תפלת יום טוב גרע טפי ואינו יוצא מן הש"ץ.

ועוד נסתפק אם יכול לצאת תפלת ערבית מש"ץ המתפלל שחרית שמא אינו אותה תפלה ואינו יוצא בה יד"ח.

הנה בספיקא קמייא נראה להביא ראייה ברורה דגם המחסר הזכרת יו"ט אינו חשוב כלא התפלל כלל אלא דחסר לו הזכרה בתפלתו ולהכי שפיר יוצא יד"ח מן הש"ץ, דהנה בשולחן ערוך סימן קכ"ו סעיף ג' כתב וז"ל כל מקום שהיחיד חוזר ומתפלל, ש"צ חוזר ומתפלל, אם טעה כמותו כשמתפלל בקול רם, חוץ משחרית של ר"ח שאם שכח ש"צ ולא הזכיר יעלה ויבא עד שהשלים תפלתו, אין מחזירין אותו, מפני טורח הצבור, שהרי תפלת המוספין לפניו שהוא מזכיר בה ר"ח, אבל אם נזכר קודם שהשלים תפלתו, חוזר לרצה ואין בזה טורח צבור, עכ"ל, והוא מדברי הגמ' סוף תפלת השחר.

ובמ"ב סימן תכ"ב ס"ק ד' כתב על מה שכתב בשו"ע שהשוכח יעלה ויבוא בשחרית בר"ח חוזר כתב שם וז"ל כתב הכנסת הגדולה דדוקא בשנוכר קודם שהתפלל מוסף אבל אם לא נזכר עד שהתפלל מוסף יצא בדיעבד במה שהזכיר קדושת היום בתפלת מוסף, וא"צ לחזור ולהתפלל שחרית וכמו דמקילין בזה בסימן קכ"ו ס"ג בש"ץ לכתחלה יש להקל בזה עכ"פ ביחיד בדיעבד, והעתיקו במג"א שם בסק"ג, אבל בשו"ר ברכה בשם הרשב"א כתב דביחיד לעולם חוזר ואפילו כבר התפלל מוסף, וכן הסכים בספר מור וקציעה, אלא דכתב דמ"מ משום ספק יתנה דאם אינו חייב מתפלל הוא בתורת נדה,

מדף טפח בסוכה אם אין לישן תחתיו דהוי כתחת המטה

אבל יש לעיין אמאי לא דמי לסכך פסול פחות מארבעה דישן תחתיו ולא דמי לישן תחת המטה דהתם הוי כחלק מן הבוכה הוי נמי נימא שהוא חלק מן הסוכה וכן בנויי סוכה המופלגין ארבעה מן הסכך שאסור לישן תחתיו אבל

הנה מצוי מאוד בסוכה שמדף בולט טפח ויותר אי אפשר לישון תחתיו שהרי הישן תחת המטה בסוכה לא יצא יד"ח וקי"ל דמטה כבוהה עשרה ורחבה טפח הישן תחתיה לא יצא יד"ח והכי נמי דמי לישן תחת המטה בסוכה.

אם אינו רחב ארבעה שפיר יוכל לישן תחתיו דדמעי לסכך פסול פחות מארבעה דישנים תחתיו ולכאורה צ"ב אמאי לא דמי לישן תחת המטה דברחב טפח אינו ישן תחתיו.

דפחות מארבעה דאינו פסול ואפשר לעשות חבואפשר דמטה המטלטל הוי כאהל מפסיק ואינו ישן בסוכה אלא באהל אחר אבל בדבר הקבוע שהוא חלק מן הסוכה אינו פסול בפחות מארבעה וכמו נז"ל סוכה המופלגים שכל היכי שאינו רחבים ארבעה ישינים תחתיהם.

והיה אפשר לומר דנימא חבוט רמי להסכך עדי המודף הבולט וזוהי חלק מן הסכך ושפיר ישן תחתיו משום דהוי כסכך פסול פחות מארבעה דישנים תחתיו.

אמנם לכאורה אם אפשר לומר חבוט רמי לכאורה תליא בפלוגתא דהמחבר והרמ"א ריש סימן תרל"א, דיעויין בביאור הלכה סימן תרלא שכתב וז"ל המחבר העתיק דבריו מלשון הרמב"ם משמע דס"ל דאם היה רוחב הקנה העליון יותר מטפח בעיני נמי באויר שבין התחתונות יותר מטפח שיהיה ראוי להוריד העליון בנתיים אבל הרמ"א דקדק וכתב דהיינו שיש באויר שבין התחתון טפח הורה לנו בזה דדעתו כמסקנת הריטב"א בחידושו דכל שיש בין

דבר חידוש נתחדש במהרי"ל בהלכות ציצית דאע"פ שנשים יכולות לקיים כל מצוות עשה שהזמן גרמא אע"פ שפטורות מ"מ לענין מצוות ציצית כתב בבית יוסף (או"ח סי' י"ז) וז"ל כתב האגור סי' כז בשם מהר"י מולין **דנשים** **הלבושות ציצית שטות הוא ומיחוי כיוהרא** ואחת היתה בשכונתנו שהיתה לובשתו עכ"ל, וברמ"א שם העתיק דבריו בתוספת הסבר וז"ל ומ"מ אם רוצים לעטפו ולברך עליו הרשות בידן כמו בשאר מצוות עשה שהזמן גרמא, אך מחוי כיוהרא ולכן אין להן ללבוש ציצית **הואיל ואינו חובת גברא פי' אינו חייב לקנות לו מלית כדי שיתחייב בציצית, עכ"ל.**

ובט"ז (שם ס"ק ג') כתב וז"ל בזה מתורץ למה מברכות הנשים על לולב דהוא ג"כ מ"ע שה"ג ותירץ שאני הכא שאינו חובת גברא שאפי' איש אין עליו חיוב דאורייתא לקנות מלית בת ד' כנפים אלא אם מתעטף חייב לעשות ציצית משא"כ לולב דגבי איש הוא חובת גברא שהוא חובת הגוף, עכ"ל.

ויש לעיין למה הוסיף הט"ז שנשים מברכות על הלולב והרי מה שנוטלות לולב בלא ברכה גם כן יש לעיין למה אינו יוהרא שמקיימות מה שאינו חייבות בו, והט"ז תמה רק לענין הברכה, והרי האגור כתב שאין הנשים לובשות ציצית כלל גם בלא ברכה וכן המנהג, ולמה תמה בלולב רק על מה שמברכות על הלולב וצ"ע.

יבואר אם נשים יכולות לברך על הסוכה

והנה יש להסתפק לענין מצוות סוכה אם נשים יכולות לקיים מצוות סוכה ולא מחשב כיוהרא, שהרי לכא' אדם יכול שלא להתחייב בסוכה כל השבעה ימים והיינו שיכול שלא לאכול אכילת קבע כל שבעה, וכן יכול שלא לישן שינת קבע ואע"פ שגם שינת ארעי אסור חוץ לסוכה והרי אינו יכול להיות ג' ימים בלא שינה.

אמנם בשו"ת תשב"ץ (ח"א סי' ק') כתב בתו"ד וז"ל ועוד אפי' כל ז' אפשר למינים פורתא אכתפי' דחברי' כמו שהיו עושין בשמחת בית השואבה כדאמר' בפרק החליל (ג"ג ע"א) א"ר יהושע כשהיינו שמחין בשמחת בית השואב' לא ראינו שינה בעיינינו ומוקמי' לה התם בכה"ג, ואף על גב דק"ל (שם ל"ו ע"א) דשינת עראי חייבת בסוכה ואפי' במוסר שנתו לאחרים היינו מדרבנן משום חששא דשמא ימשך בשינה אבל לענין שלא יהא אפשר להיות כן לא, עכ"ל.

ומבואר מדבריו דשינת ארעי אינו אסור אלא מדרבנן שמא ירדם ואע"פ שמ"מ מדרבנן אסור לישן שינת ארעי ואין נמנמו בשמחת בית השואבה אכתפיה דחבריה, אפשר לומר דשינה על כתפיה דחבריה שאי אפשר לבוא לשינת קבע כיון דהייתה על כתף חבירו ליכא איסור.

והעירני ידידי הבה"ח שמואל הוכוולד נ"י דאפי' למש"כ המשנ"ב בבאה"ל דהאיסור של שינת ארעי חוץ לסוכה הוא אפי' בשינה שלא תבוא לידי

התחתונות טפח סגי [הגר"א בביאורו והגרע"א] ומה שציין ר"ן פרק הישן וב"י בשם הרמב"ם הוא לאפוקי מדעת רש"י ותוספות דס"ל דאפילו אין באויר שלמטה פותח טפח אמרינן ג"כ חבוט רמי, עכ"ל, ולפ"ז להרמ"א שפיר אפשר לומר חבוט רמי ולהכשיר לישון תחת המודף שהרי אין כאן אלא סכך פסול פחות מארבעה דישנים תחתיו.

אכן מבואר במ"ב סימן תרל"א ס"ק ח' בשם הר"ן שאם אין בכל קנה טפח אי אפשר לעשות חבוט רמי אפי' אם כל הסכך יחד יש בה טפח מכל מקום כל שאין באותו קנה טפח לא אמרינן חבוט רמי וא"כ תלויי' אם הוא סכך קיענס שהוא כסכך טפח שפיר אמרינן חבוט רמי אבל אם הוא קני במבוק לא אמרינן חבוט רמי.

ובעניין אם יכול להכניס הרגליים תחת השולחן ברוב השולחנות ליכא עשרה טפחים אפי' בשיעור הקטן ושפיר יכול להכניס הרגליים מתחת השולחן.

ואם לכתחלה צריך להיות כולו בסוכה יעויין בהליכות שלמה שכתב שמהא דלא אמרו שלא להכניס הרגליים מחת השולחן משמע שלכתחלה יכול לישב רובו בסוכה, ויעויין שלמי תודה סימן ז' מש"כ בזה.

בענין אם סוכה הוי מצוה שהיא חובת הגוף או דהוי כמצוות ציצית ומזוזה

קבע דלפעמים די לאדם בשינת ארעי, מ"מ כתב שם שביעור זמן של פחות מהליכת ק' אמה אין זה אפי' ארעי וכשהיו ישינים על כתף חבריהם אפשר שהיה זה פחות מהשיעור הנ"ל וכמו שאמרו שם שלא ראינו שינה לעינינו.

וא"כ יש לדון האם שייך לדמות את מצוות סוכה לציצית שאין החיוב אלא כשיש לו בגד של ד' כנפות והכי נמי לגבי סוכה אין החיוב אלא כשרוצה לישן קבע או לאכול אכילת קבע, ולכא' היה מקום לומר דנשים היושבות בסוכה יש בזה יוהרא ולא יוכלו הנשים לקיים מצוות סוכה.

אכן הראוני שבשו"ת שואל ומשיב (ח"ב מהדורא תניא ס"ח) נסתפק בזה ומשמע מדבריו שלשבת בסוכה אי"ז נראה כיוהרא ואפשר משום דאינו מוכח שעושים כן לשם מצווה, ורק לברך על מצוות סוכה בזה נסתפק האם יש לחוש ליוהרא שדומה למצוות ציצית שאינו חובת גברא.

וראיתי שבישועות יעקב סימן תר"מ כתב שהנשים לא נהגו לברך על הסוכה ולא כתב טעם לדבר ובס' מנהגי החת"ס פ"ח סעי' י"א כתב שהנשים היו יושבות בסוכה אך לא היו מברכות לישב בסוכה, וכ"כ בס' חתן סופר בשער הגדילים והכלאים אות כ"ג בשם אמו שהיא בתו של החת"ס, ואפשר דטעמו משום שלא תמיד הם אוכלות בסוכה וחלק מהאכילה היא מחוץ לסוכה ואין מתאים לברך אם לא מקימים את המצווה בשלימותה, ואפשר לומר עוד דמטעם הנ"ל לא יברכו משום דיש לחוש ליוהרא, וכמו בציצית כיון דאפשר לעבור ז' ימים בלא ישיבת סוכה וא"כ הוי כמו ציצית שאין המצווה מוטלת על כל גברא אלא כשרוצה לאכול או לישון בקבע, אכן למעשה במשנ"ב סימן תר"מ כתב דמנהג אשכנז דנשים מברכות על הסוכה, ומבואר דס"ל דלא חישינן ליוהרא.

וכן יעויין בתוספות חולין (דף ק"י:) שכתבו וז"ל אף על פי שאומר ר"ת דנשים מברכות אסוכה אף על גב דפטורות דהוי אינה מצווה ועושה.

יבואר שמצוות סוכה היא מצוה שהיא חובת הגוף

והנה ברמב"ם (פי"א מהל' ברכות ה"ב) כתב בזה"ל **יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה כגון תפילין וסוכה ולולב ושופר ואלו הן הנקראין חובה, לפי שאדם חייב על כל פנים לעשות, ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית החייב מזוזה כדי שיעשה מזוזה אלא אם רצה לשכון כל ימיו באוהל או בספינה יישוב, וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה, ומבואר דהרמב"ם מונה את מצוות סוכה כמצווה שאדם חייב לעשותה כמו תפילין ושופר שמוטלות על האדם, ואי"ז כמו ציצית שהיא כמו מהמצוות שאינו חייב לרדוף אחריהן כמו מזוזה ומעקה.**

ואע"פ שגם עליהם בעידנא דרתחא מענישים את האדם שלא לבש ציצית היינו טעמא כמו שכתב השערי תשובה שמענישים אותו על כך שלא חמד יופי המצווה ושכרה, אבל עכ"פ אינו מחויב לקיים את המצווה, ומבואר דמצוות סוכה שונה ממצוות ציצית דבסוכה הוא מחויב בסוכה וחייב לרדוף אחרי מצווה זו, ואין נראה לדחוק שכונת הרמב"ם רק ללילה הראשון דילפינן בג"ש ט"ו ט"ז מפסח שחייב לאכול כזית בלילה הראשון דמסתמת הרמב"ם שלא

פירש כן מבואר דאירי בכל מצוות סוכה, ולכא"ז צ"ב מ"ש מצות סוכה ממצות מזוזה שמצות סוכה היא חובת הגוף משא"כ בסוכה.⁴

יבואר מש"כ ברעק"א דסוכה ומזוזה סוכה עדיפא משום שהיא חובת הגוף והנה הגרעק"א (שו"ת מהדור"ק סימן ט') נשאל במי שאין ידו משגת לקנות תפילין ולולב או סוכה, וכן מי שאין ידו משגת לקנות מזוזה לפתחו ולולב לצאת בו, הי מנייהו קדים, והביא מהירושלמי דנסתפק בזה דמצד אחד מזוזה נוהגת בשבתות ויו"ט והיא תדירה משא"כ בתפילין, או דלמא דתפילין היא חובת הגוף משא"כ במזוזה שהרי הוא יכול לילך בימים ובמדינות ולהפטר ממצות מזוזה, ולמעשה הסיק שם דתפילין עדיף דהוו חובת הגוף וכן פסק הרמ"א יו"ד סי' רפ"ה, ולענין סוכה ומזוזה הי קדים כתב שם בזה"ל 'לענין מזוזה וסוכה לכאורה נראה דסוכה קודם, אף דמזוזה תדיר מ"מ לפי מה שנתבאר דסוכה היא חובת הגוף דא"ל לו להפטר מחיובו ממנה, ומזוזה לא מקרי חובת הגוף דא"צ לקנות בית ולישב בו ולקבוע מזוזה, וכיון דקיי"ל דתפילין ומזוזה תפילין קודמין דחובת הגוף עדיף מתדיר, ה"נ סוכה קודם למזוזה' עכ"ל.

ומבואר מדברי הגרעק"א שהבין דסוכה היא חובת הגוף ואינה כמו ציצית דרק מי שיש לו בגד של ד' כנפות חייב בציצית, ולכא"ז קשה אמאי חשיב חוב הגוף הרי נתבאר שיכול אדם לעבור את כל ז' ימי הסוכות בלא להתחייב בסוכה וכן יכול להיות בכלל הולכי דרכים ולהפטר מן הסוכה וא"כ מ"מ נחשבת מצוות סוכה לחובת הגוף, ואין נראה דרעק"א איירי שם בלילה הראשון לבד.⁵

יבואר קושיית הגאון ר' דוד דייטש זצ"ל שפסח לא ידחה שבת משום

שבדו להפקיר הקרקע שבארץ ישראל ויפטר מקרבן פסח

ולבאר את הענין יש להביא בדומה לזה מדברי הגמ' בשבת (דף קל"א) דאמרין דלר"א מכשירי מצוה דוחין את השבת, ובמקומו של ר"א היו כורתין עצים לעשות כלי ברזל לצורך מילה בשבת, וכן לענין שאר מכשירי מצוה, ולהלכה קי"ל דלא כר"א דכל דבר שאפשר לעשותו מבעוד יום אינו דוחה את השבת, ובחז"ס או"ח שו"ת קכ"ד הביא קושיא מר' דוד דייטש וכתב החת"ס שם 'הקשה אדם קשה כבד' דבגמ' שם מבואר דבציצית ובמזוזה שאינן חובת הגוף אין מכשיריהן דוחין את השבת משום שבדו להפקירו ולא יתחייב בציצית ובמזוזה, והקשה ר' דוד מדוע קרבן פסח דוחה את השבת דכמו שציצית אינה דוחה את השבת כיון שהוא יכול להפטר מהמצוה גם היכא שיש לו בגד של ד' כנפות שהרי אם יתן את הבגד לאחר או יפקירנו יפטר מציצית מדאורייתא וכן במזוזה אם יפקירנו יפטר מן המזוזה מדאורייתא, וא"כ ה"נ לענין קרבן פסח הרי כתבו התוס' בפסחים (דף ג:) דמי שאין לו קרקע שפטור מק"פ כמו מראה וכבר הקשה שם במש"ל מ' באריכות מנין להם דין זה, אך מ"מ לדעת התוס' דס"ל דמי שאין לו קרקע פטור מקרבן פסח הרי יכול להפטר מן המצוה באם לא יהי' לו קרקע א"כ לא ידחה את השבת.

ולכא"ז נראה לומר בזה דלענין ציצית סיבת החיוב הוא כשיש לאדם בגד שלו של ד' כנפות הוא המחייב בציצית שהרי כתוב בתורה כסותך ובגדו שלו הוא המחייב בציצית אבל אם אין לו בגד משלו אינו מחויב ואין כאן סיבת החיוב, וכן לענין מזוזה אם הוא דר בבית שלו הוא המחייב במזוזה שהרי כתוב מזוזה ביתך, ולהכי מצוה שאינה מוטלת עליו כחובת הגוף אלא אם יש לו בגד או בית אינה דוחה את השבת, אבל לענין קרבן פסח הוא פשיטא שאין הקרקע בארץ ישראל סיבת החיוב לקרבן פסח אלא כל אדם מחויב בקרבן פסח אלא שיש תנאי שיהי' לו קרקע להתחייב במצוה של קרבן פסח, אבל סיבת החיוב אינו

הקרקע אלא שאינו מתחייב בפסח אלא כשיש לו קרקע ואינו אלא תנאי במצוה, ומסתבר שכל אדם חייב לדאוג שיהי' לו קרקע כדי שיהי' חייב בפסח, אבל בציצית בודאי שאינו חייב לקנות ציצית כדי להתחייב בציצית אם לא כדי לחמוד יופי המצוה ושכרה אבל אינו חייב בזה.

ועל דרך זה י"ל לענין מצוות סוכה דהחיוב הוא חיוב על כל אחד לדור ז' ימים בסוכה, אך ההולך בדרך אינו חייב כעת לדור בסוכה משום תשבו כעין תדורו וכן אם אינו אוכל אכילת קבע אינו חייב לאכול את האכילת ארעי בסוכה וכדו' אך המצוה היא חובת הגוף לדור בסוכה רק שיש לו אופנים שיכול להפטר מן הסוכה אבל סיבת החיוב הוא שהתורה צוותה שהאדם ידור בסוכה והיא תהיה ביתו לשבעה ימים אלו ואם לא ידור לא נתחייב בה אבל לא הדירה סיבת החיוב ולהכי חשיב חובת הגוף.

יבואר דלר"א דמכשירי מצוה דוחין את השבת גם מכשירי סוכה דוחין את השבת

והנה מעיקר דברי הגמ' בשבת שם יש להוכיח כן דלענין סוכה אמרין דמכשירי סוכה דוחים את השבת לר"א הרי מוכרח דסוכה חשיב חובת הגוף ולא דמי לציצית, ואע"פ שבגמ' בסוכה (דף כ"ז) מבואר דלר"א מחוייבים לאכול י"ד סעודות בסוכה וא"כ י"ל דלר"א אינו יכול להפטר מן הסוכה והוי כל הסוכות כמו לילה הראשון מ"מ בגמ' שם אמרו שחזר בו ר"א וברש"י פירש דחזר בו ממה שאמר שחייב לאכול י"ד סעודות בסוכה והתוס' גם פירשו שחזר שאינו צריך לאכול אותם י"ד סעודות בסוכה יעו"ש, וא"כ שוב קשה שלר"א הרי הוא יכול להפטר מן הסוכה ומ"מ מכשירי סוכה דחו את השבת, וע"כ הביאור כנ"ל דסוכה חשיב חובת הגוף אלא שיש אפשרות להפטר מן החובה מטעם דתשבו כעין תדורו.

ואין לומר דהגמ' שם איירי בלילה הראשון ולזה מכשירי סוכה דוחים את השבת כיון דלילה הראשון הוא חובה, דהרי בגמ' שם הצריכו כמה פסוקים לענין כל מצוה לחוד ואמרין שם בגמ' דמסוכה א"א ללמוד לכל מקום דמחייב בה לילות כבימים, ומשמע דעל החיוב לילות כבימים הותר לעשות מכשירי סוכה בשבת, והרי בימים אין חיוב לאכול בסוכה ויכול להפטר באכילת ארעי וכנ"ל וע"כ דהוי חובת הגוף.

יבואר אם מצוות לולב קודמת לסוכה משום שהיא חובת הגוף

ועוד ראיתי שנסתפק ר' שלמה קלוגר בחכמת שלמה (בריש הל' סוכה) במי שיש לו אפשרות או לעשות סוכה או לקנות לולב מה עדיף ובתחילה נקט דסוכה עדיפה כיון דחיובה הוא בכל רגע ורגע, ואח"כ דן דלולב עדיף חדא משום דלולב כתוב קודם סוכה בפרשת אמור, ועוד כיון דהוי מצוה שיש בה פירסומי ניסא, וכמו שכתוב במדרש דעם נבאר יחלל קה דלאחר בריאת האדם בר"ה ויוה"כ מהללים להקב"ה בד' מינים על שזכינו בדין.

והנה הצד שהיה לו שסוכה עדיפה הוא משום שחיובה בכל רגע, ולכא"ז הרי לולב הוא חיוב המוטל עליו כחובת הגוף, אבל סוכה הוא יכול להפטר כל ז' ימים וא"כ מאי ס"ד דסוכה קודמת דחיובה בכל רגע ועדיפה מלולב הרי לולב הוא חובת הגוף וקודם למצוה תדירה כמבואר בירושלמי וכן קודמת למצוה שמצוותה בכל רגע שהרי היא מצוה המוטלת עליו וסוכה אינה מצוה המוטלת עליו אלא אם אוכל בה אכילת קבע, ומבואר גם כן בדברי החכמת שלמה דס"ל דחיוב מצוות סוכה הוא חובת הגוף.

כל החג קאמר ולא על לילה הראשון בלבד כדכתב רבינו אפרים ז"ל התם עכ"ל וקשה על הרמב"ם ורבינו אפרים מהמשנה ריש תענית.

והנה הראני בני יקירי הרב הגאון ר' יעקב שליט"א דבמאירי ריש תענית כתב וז"ל ר' יהושע אומר מיו"ט האחרון שמאחר שאין אנו רוצים בהם בחג אין ראוי להזכירם והוא אמרו מאחר שהגשמים בחג סימן קללה שהרי אנו חייבים לאכול בסוכה והגשמים מונענו בכך, ואף לדעת קצת גאונים שפירשו שלא נאמר עליהם סימן קללה אלא לילה ראשונה מ"מ אין סימן ברכה ומתוך כך הם גורסים בדברי ר' יהושע הואיל והגשמים בחג אינן סימן ברכה מ"מ אף לדבריהם אפשר לפרשה לר' אליעזר עצמו שאמר סוכה כי י"ד סעודות אדם חייב לאכול בסוכה כלומר הואיל ולדידך מיהא סימן קללה הם למה הוא מוזכר בר עכ"ל וחזוין דס"ל דלר"א לא חזר בו ממה שאמר שצריך לאכול י"ד סעודות בחג.

⁷ והעירני התני יקירי הרב הגאון ר' אפרים זאב גרבו שליט"א שהרי ר"א ס"ל שאין עושין סוכה בחולו של מועד כמבואר בסוכה דף כ"ז ע"ב אמנם מבואר שם דבנפלה סוכתו בונין סוכתו גם בחולו של מועד גם לר"א.

⁴ וז"ל רבינו יונה שם (שע"ת שו"ג אות כ"ב) 'אף גם זאת אמרו רבותינו וזכרונם לברכה כי ענוש יענוש לעתות בצרה על דבר אשר לא חמד בלבבו יופי המצוה ושכרה, לבעבור סבב פני דברי חיובה עליו ולקחת לו בגד שיש לו ארבע כנפות לעשות בו ציצית על כנפיו'.

ושמעתי שהגאון ר' אלחנן ברלין שליט"א חתנו של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל היה כל מיון דר בדירה שכורה (שהייב במזוזה רק מדרבנן) וכשהוצרך לעבור דירה אמר שהוא רוצה לקנות דירה משלו כדי לזכות בחיוב מזוזה מדא"ז, וזה בגדר חמד יופי המצוה ושכרה, וכמו שכתב השו"ע סימן ט' שעדיף ללבוש טלית של צמר שחייבת בציצית מדאורייתא לכו"ע מבגד של שאר מינים שיש ראשונים דס"ל דאינו חייב בציצית אלא מדרבנן.

⁵ אכן ברעק"א בגליון השו"ע סימן רפ"ה כתב דסוכה בלילה הראשון היא חובת הגוף אבל בתשובה סתם בכל מצוות סוכה עדיפא ממזוזה וצ"ע.

⁶ יעוין הרמב"ם בפיה"מ בסוכה דף כ"ח שכתב וז"ל וירידת הגשמים בתחילת הסוכות רמז כי השם אינו מקבל מעשיהם ברצון עכ"ל, וברישב"א ריש תענית כתב וז"ל א"ל ר' יהושע הואיל ואין הגשמים סימן ברכה בחג למה הוא מוזכר פ"י כדאמר בסוכה למה גשמים דומים בחג לעבד שמזג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, ומכאן מושמע דמשום

יבואר שיטת הר"ן שצריך שיהא לו סוכה לכל שבעת הימים גם אם אינו חושב לאכול בסוכה

והנה בגדר חובת הגוף של מצוות סוכה אע"פ שכשאינו אוכל אכילת קבע הרי הוא פטור מן הסוכה, יש לבאר על פי מה דעת הר"ן דהנה במשנה בסוכה (דף מ"ח.) איתא 'סוכה שבעה כיצד, גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו אבל מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד יו"ט האחרון של חג, וברש"י פירש שם יודמן לו סעודה ויצטרך לאכול בסוכה, אבל בר"ן (דף כ"ג.) מדפי הרי"ף כתב וז"ל נ"ל דהיינו טעמא דכיון דאמר רחמנא (ויקרא כג) בסוכות תשבו שבעת ימים צריך שתהא לו סוכה כל שבעה והיינו דקתני סיפא אבל מוריד הוא הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד יום טוב האחרון של חג כלומר שאף על פי שצריך כל שבעה לעשות סוכתו קבע היו לו כלים נאים ומצעות נאות ראוי שיהיו בסוכה כל שבעה אפילו הכי מפני כבוד יום טוב האחרון של חג רשאי להורידן, עכ"ל, ומבואר מדבריו דס"ל דבעינן שכל ז' ימים יהא לו סוכה שהאדם עושה את ביתו ארעי וסוכתו קבע ואם יתיר סוכתו הרי אין לו סוכה לשבעה וצריך שיהיה לו סוכה שבעה ימים שזה ביתו⁸.

ומבואר מזה דגדר חיוב הסוכה הוא שהדירה של האדם באלו הז' ימים היא בסוכה, ואפי' שבאכילת ארעי הוא יכול לאכול מחוץ לסוכה הוא משום דין סוכה הוא תשבו כעין תדורו, אבל דירתו חייבת להיות בסוכה. **ונראה** דגם מי שירצה לאכול ארעי חוץ לסוכה מ"מ הוא מחויב בסוכה ועליו לעשות סוכה ולקבוע שם דירתו ואם ירצה יאכל ארעי חוץ לסוכה כל ז' ימים, וא"כ שפיר חשיב חובת הגוף דבעינן שתהא דירתו הסוכה, ויש להסתפק לענין הולכי דרכים שפטורים מן הסוכה אי בעו לבנות סוכה כדי שתהא דירתם

בסוכה אע"פ שאין משתמשים בסוכה כל שבעה, אכן אין מסתבר שהולכי דרכים יצטרכו לבנות סוכה ולקבוע שם דירתם בזמן שאין דעתו להשתמש בסוכה כלל.

ובחתם סופר בגליון השולחן ערוך סימן תרל"ט כתב בתוך דבריו וז"ל ובסוכה דלא כתיב אלא שבעת ימים אם כן מחוייב בכל יום לישב ולדור בסוכה ורק לאכול אינו מחוייב אלא לילה הראשונה דילפינן ט"ו ט"ז מחג המצות אכילה בסוכה מאכילה דמצה אבל ישיבה ודירה בסוכה חיובה איכא כל שבעה וכן מוכח בש"ס שבת דף קל"א ע"ב ובתוספות שם ד"ה ואי מסוכה וכו' והכלל דבסוכות תשבו שבעת ימים משמע חיוב לדור שבעת ימים כמו בביתו ורק מי שלא דר לעולם כגון שומרי גנות וכדומה איננו בכלל תשבו ותדורו אבל מי שישב צריך לישב בסוכה והיה ראוי שנאמר כן בשבעת ימים תאכל מצות כל יום צריך לאכול מצות לולא דכתיב ששת ימים תאכל מצות מיניה ילפינן שהוא רשות, עכ"ל, ומבואר בדבריו שגם מי שאינו אוכל אכילת קבע בסוכה צריך לעשות מעשה דירה בסוכה כל שבעה והוא משום שהוא חובת הגוף שידור בסוכה כל שבעה.

והנה בגליון הקודם נסתפקנו בענין מי שרצה ללמוד בסוכה ומחמת החום שהיה שם פשט טליתו ונסתפק האם מותר לו ללמוד שם בלא טלית דאפשר שמצוות ציצית עדיפה וישב בבהכ"נ ששם אין חם כל כך וילמוד עם טלית, ונתבאר בארוכה דמין הגר"א"ל שטיינמן זצ"ל אמר דמצוות ציצית עדיפה דשקולה כנגד כל המצוות ושוב נתבאר בתורת חיים שגם מצוות סוכה סוכה שקולה כנגד כל המצוות יעו"ש.

אמנם למשנ"ת לסוכה היא חובת גברא ועליו לעשות דירתו בסוכה כל שבעה א"כ בודאי עדיפה מצוות סוכה שיקבע ישיבתו בה בכל עניני דירתו כלימוד וטילו.

בענין האם בכל רגע שהוא חוץ לסוכתו הרי הוא מבטל מצוות סוכה ובכל רגע שהוא חוץ לביתו מבטל מצוות מזוזה

ולפ"ז כל אדם בכל ימות השנה יראה לשהות בביתו כל אימת שיכול לזכמו שכתב היסוד ושורש העבודה לגבי מצוות סוכה שבכל רגע ששוכה חוץ לביתו הרי הוא מבטל מצוות סוכה והכי נמי לגבי מזוזה הרי הוא מבטל מצוות מזוזה למש"כ הרעק"א בדעת המגן אברהם.

וכן יש לעיין בדברי היסוד ושורש העבודה שכתב שבכל רגע שאינו יושב בסוכה הרי הוא מבטל מצוות סוכה והרי אם הוא יושב ביתו הרי הוא מקיים מצוות מזוזה בכל רגע.

יבואר דבסוכות שאינו דר בסוכתו הרי הוא מקיים מצוות מזוזה בביתו

משום בית האוצר

והעירני הרב הגאון ר' משה דוד רדין שליט"א שהרי כבר העירו בעין יצחק על מה שכתב ברעק"א שכשיצא מביתו הרי הוא אינו מקיים מצוות מזוזה הרי הוא בית האוצר שחייב במזוזה, ומרגלא בבית המדרש לבאר דברי רעק"א דבית שמיוחד לדירה א"א לחייבו משום בית האוצר, דאין חשוב כבית האוצר אלא בית שתשמישו מיוחד לאוצר, אבל בית שמיוחד לדירה ולעת עתה אינו דר בה אינו חשוב בית האוצר כשאנו דר בה, ואע"פ שמשכבא הוי אמרינן דכל בית דירה חייב במזוזה מותר טעמי משום בית דירה ומשום בית האוצר, מ"מ סברת הרעק"א הוא דבית המיוחד לדירה אינו חשוב כבית האוצר, ולפ"ז בסוכות כיון שביתו אינו משמש לדירתו הרי הוא כבית האוצר וחייב במזוזה משום בית האוצר וא"כ כשיצא לסוכתו הרי הוא מקיים גם מצוות סוכה וגם מצוות מזוזה, כאחת.

והעירני שאם אשתו ובנותיו בביתו הרי אינו נעשה בית האוצר שהרי כל שהוא בית דירה אינו חייב משום בית האוצר והוא אינו מקיים מצוות מזוזה כשאנו בביתו, אבל ברעק"א מבואר שם דכשבניו בביתו הרי גם הוא מקיים מצוות מזוזה יעו"ש וצ"ע.

אמנם למשנ"ת מצוות סוכה היא מצוה המחוייבת עליו ומוטלת עליו לקיימה בכל עת אבל מזוזה אינה אלא חיוב שאם דר בבית חייב במזוזה ולהכי

הנה ביסוד ושורש העבודה בשער המים בעניני סוכה כתב וז"ל ועל זה ידוע לב כל הדווים לבקרים תפקדו לרגעים תבחנו שכמה רגעים בחג מטייל אדם בביתו חוץ לסוכה על לא דבר הכרחי כלל ועובר בכל רגע מ"ע כנ"ל אוי לאותו בושה אוי לאותו חרפה אם אומרים לו אחר פטירתו מעה"ז בוא חשבון מכמה מאות ואלפים מ"ע מן התורה של בסוכות תשבו שעבר בימי החג על כל רגע ורגע ששהה חוצה לה מבלי הכרח והשהיות מצטרפות לחשבון גדול כנ"ל וכמו שכששוכה חוצה לה עובר בכל רגע על מ"ע מן התורה כנ"ל כן הדבר הזה מדה טובה מרובה שבכל רגע ורגע שהוא שוכה בסוכה מקיים מ"ע זו לכן מהראוי לאדם שירגיל א"ע לחשוב בתמידות במחשבתו בעת ישיבתו בסוכה בשמחה עצומה קיום מ"ע זו ומכ"ש כשירגיל בתמידות לפרט בדבור קיום מ"ע זו בודאי לא יבא אל ביטול מ"ע זו אפילו רגע כמימרא אל דבר בלתי הכרחי כי ההרגל נעשה טבע לחשוב תמיד קיום מ"ע זו ועתה בשעה מעט בביתו בטל ממחשבה זו בודאי מיד יהא נרתע לאחריו ודי בהערה זו עכ"ל.

יבואר דבמגן אברהם כתב דכל זמן שאינו בביתו אינו מקיים מצוות מזוזה

ויש להעיר בזה דהנה ברעק"א בסוף תשובה ט' כתב להוכיח מהמגן אברהם דכשאנו מצוי בביתו אינו מקיים מצוות מזוזה שכתב שם דמי שיצא מביתו לזמן רב (באופן דיש היסח הדעת) כשחוזר לכאורה צריך לברך על המזוזה, כיון דמזוזה חובת הדר היא, וכשלא דר בבית אינו מקיים מצוות מזוזה, והביא ראי' מד' המג"א סימן כ"א סק"ב שהביא מהאריז"ל שיש ללבוש ציצית בלילה, והוכיח כן מגמ' מנחות גבי דוד המע"ה שהיה בבית המרחץ ונצטער שהיה ערום מן המצוות עד שנוכר במילתו. ומשמע דבלילה לא היה ערום מן המצוות, וע"כ דלבש ציצית בלילה. וכ' המג"א דדבריו דברי קבלה היא נקבל אבל לדין יש תשובה דיש לדחות שבלילה היה לו מצוות מזוזה משא"כ בבית המרחץ. ומזה הוכיח הרעק"א דכשיצא לבה"מ אינו מקיים מצוות מזוזה, ולכן נסתפק שיצטרך לברך על המזוזה כשחוזר לביתו אחר שלא קיים מצוות מזוזה כשלא היה בביתו יעו"ש.

⁸ ובספר נחלת אליהו מובא על ר' אליהו דושניצר זצ"ל שהיה המושגיח דיישבת לומזה שהיה סוכתו עשויה על עפר ובהושענה רבה לאחר מנחה הביאו לו ריצון לרצף את הסוכה ובאותו הזמן ריצף את הסוכה במשך כמה שעות, ושאלוהו הרי כבר חוזרים לבית ולמה ירצף סוכתו לזמן קצר כל כך ואמר שאילו היו נותנים לנו את המצוות סוכה לכמה שעות הרי גם בזה היינו משקיעים להדרה ולחבבה וכמו במצוות לולב דמדאו' חייבים

ביום ראשון לבד ומדאגביה נפיק ביה וישראל מחבבין את המצוות וקונין אתרונם בדמים מרובים, ומכאן יש להביא תוכחת לאנשים שבאים לדירה שמורה וקשה בעיניהם להשקיע במצוות מהודרות כיון דכל החיוב הוא אינו אלא מדרבנן ולאחר שייצאו מן הדירה לא יוכלו לקחת את המצוות, וקונים מזוזה שאינה נאה כל כ"כ והרי במצוות לולב דרבנן כשחל יו"ט ראשון בשבת גם קונים אתרונם בכסף מלא אע"פ שאינו אלא לכמה ימים וכ"ש מצוה דרבנן לשנה או לשנתיים צריך להדר במצוה זו ולחבבה.

אינו מבטל מצוות מזוזה, ולזה העירני בני יקירי הרב הגאון ר' יעקב שליט"א אבל מכל מקום אכתי הוא חידוש גדול שכל אימת שיכול לשבת בביתו הרי זוכה

במצוות מזוזה ויש מעלה לאדם ללמוד בביתו מאשר בבית המדרש שהרי בבית המדרש מעיקר הדין פטור ממזוזה ובביתו מקיים מצוות מזוזה וצ"ע.

שמירת השבת כהלכתה היא ההכרזה המושלמת כי אנו שלוחי דרחמנא בכל מלאכה שאנו עושים

שאלה אחת נשאל מהם היוכלו כל כך על נקלה לסבול בעולם הזה החולף, לראות אחד מחבריהם מכובד ומנושא יותר מהם ומושל עליהם וכל שכן אחד מעבדיהם או מן העניים הנכבדים ושפלים בעיניהם ולא יצטערו ולא יהיה דמם רותח בקרבם, לא, ודאי, כי הנה עינינו הרואות כל עמל האדם, להנשא על כל מי שיוכל ולשים מקומו בין הרמים יותר, כי היא קנאת איש מרעהו, ואם יראה חברו מתרומם והוא נשאר שפל, ודאי שמה שיסבול הוא מה שיוכרה לסבלו, כי לא יוכל למנוע, ולבבו יתעשת בקרבו ע"כ.

ושמעת מאמרו ר' הגאון זצ"ל שאמר שבאז ישיר כתוב אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזימו רעד נמוגו כל יושבי כנען, ולכא' בשלמא יושבי כנען נבהלו מחמת שישאל עתידים להוריש את ארצם ולהרגם אבל אדום ומואב מה יש להם להיבהל ולרעוד הרי הקב"ה אסר לעשות עמהם מלחמה, ובאר רש"י וז"ל והלא לא היה להם לירא כלום, שהרי לא עליהם הולכים, אלא מפני אניתו שהיו מתאוננים ומצטערים על כבודם של ישראל, ואמר אמו"ר זצ"ל דחזונו שאפשר לרעוד על כבוד שניתן להכירו ומקנאה יכול לרעוד מפחד וכמו שהם ראו בכבודן של ישראל עד כדי כך שאילי מואב רעדו.

והנה מצוה זו של טעיה ופריקה אינה צריכה להיעשות דווקא על חמור, וכל אחד יכול למצוא זמנים שבהם יש מצוה לעודד את רוחו של חברו ולכוף את יצרו לדבר עמו בשבחיו וכדו', וכשעושה כל זה הוא מראה שפעולתו אינם נעשים לפי רצונו אלא לפי שליחותו של הבורא יתברך ועי"ז שהוא עושה שליחותו של מקום מתברכין מעשיו והוא זוכה לנצח נצחים.

ושמעתי מידד שעשה ליהודי טובה גדולה ועזרה עצומה מאוד מאוד, ואותו אחד היה כנגדו כפוי טובה, וידידו הנ"ל היה לו מכך הרגשה קשה ובכל זאת המשיך לפעול במעשים טובים כרגיל, והקב"ה שילם לו ע"ז דברים שלא שיער כלל בדעתו וזכה לדברים נשגבים מאוד.

וככל שאדם יותר ניעור ואינו מקפיד ומטיב לאחרים וכופה את יצרו הרי הוא מראה בזה שכל מעשיו הם בשליחותו יתברך והוא זוכה בזה לכל הטובות שבעולם, ומי שעושה כל פעולתו בתורת שליחות יתברך הרי כל מעשיו מבורכים וגם בדרך הטבע הוא יותר רגוע ושלוש בביתו וכן בכל דבר, וד' יעזרנו שתמיד נזכה לעשותו שליחותו וכל ימינו ניה' בברכה והצלחה עד בלי די.

וכשעושה אדם דבר שאינו לרצונו יתברך אע"פ שבדאי הקב"ה נתן בו את הכוחות לעשות את המעשה וכמו שכתב בתומר דבורה בפירוש מידת מי קל כמון שהקב"ה נותן לאדם את הכוחות לחטוא ולעשות מעשים נגד רצונו, ומ"מ אין חפץ הקב"ה שיקרא דבר זה בשליחות והאדם מצווה לעשות כל מעשיו על פי שליחות הקב"ה, ונמצא שמעשה העבירה אינה באה בתורת שליחות ע"י הקב"ה. ובשבת קודש שבו שבת קל מכל מלאכתו א"כ העושה מלאכה ביום זה הוא ממש כופר בהנהגת הקב"ה שהרי הקב"ה שובת ביום זה ואינו עושה שום מלאכה וא"כ לא די בזה שאינו עושה מעשה שליחותו אלא הוא עושה נגד ההנהגה שהקב"ה שובת מכל מלאכה וכיכול מצריך להקב"ה ליתן לו כוח לעשות מלאכה בזה שבינתו.

אך כשאדם שובת בשבת קודש הרי הוא מראה שכל מעשיו הם בגדר מעשה שליחות של הקב"ה וכיון שהקב"ה שובת בשבת אינו עושה מלאכה ודבר זה הוא ברכה גדולה מאוד וזהו הכוונה שמשבת קודש מתברכין כל יומין שבשבת האדם מגלה שכל מעשיו אינם אלא בגדר שליחותו יתברך.

ולכן אמרה תורה שישת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת לד' אלוךך דהיינו אם כל ששה ימים עושה רק שליחותו של מקום אז ביום השביעי כששובת מגלה שכל מעשיו אינו אלא שליחותו של מקום.

וכן בהרבה מיני פעולות על האדם להראות דבר זה שהוא פועל ועושה רק מכח שליחותו יתברך, ולמשל מצוות פריקה וטעיה שמצוות פריקה היא גדולה ממצוות טעיה דיש צער בע"ח לבהמה כל זמן שלא פרקו ממנה, ואפי' הכי אמרה תורה שאם יש אוהב לפרוק ושונא למעון מצווה לעזור לשונא כדי לכוף את יצרו וכמו שכתוב כי תראה חמור שונאך וגו', ושונא הרי מדובר בראה בו דבר עבירה שמוותר לשנאתו ואפי' הכי אמרה תורה שבוק מה דבלבך.

ובמסילת ישרים כתב על הערה שיש לאדם לשים על ליבו להזהר על מעשיו וז"ל והנה יש מהפתאים המבקשים רק להקל מעליהם, שיאמרו, למה נייגע עצמנו בכל כך חסידות ופרישות, הלא די לנו שלא נהיה מהרשעים הגידונים בגיהנם, אנחנו לא נדחוק עצמנו ליכנס בגן עדן לפני ולפנים, אם לא יהיה לנו חלק גדול, יהיה לנו חלק קטן, אנו די לנו בזה, ולא נכביד על משאנו בעבור זאת, אמנם

בענין השומע עלבון ושוק זוכה להיות כשמש בגבורתו

וסבל ושתק וד' קינא לו ומיעט את הירח (חולין ס:), ואמר כי שתי יתרונות יחד חכמה ועושר טובה היא לאדם, אך ויותר יהיה לראוי השמש ולמדו ממנו לסבול, שאם לא כן אפשר יתגאה ויאבד. ובוה יאמר פה, הנה אלה שרודפים אותי שתמס אהלך ואני שפל בעיני כנפל אשת, אין זה להם כי אם שכל חזו שמש, שאילו היו רואים ומסתכלים בענין השמש, לא היו מסתכלים עלי כירח על השמש, כי היו יראים פן האלקים יענה את שלומי כאשר עשה לשמש ומיעט אותם כאשר עשה לירח, כי שאלו וסיעתו ענינם כענין הירח, לומר שאי אפשר לשני מלכים יחד ורועים לבטל מלכותי מפני מלכותו ולא חזו ענין השמש והוא כל חזו שמש, עכ"ל.

שעתידין האומות העולם, לטעות אחר השמש, ולעשותו ע"ז, עמד ותקן צורת הלבנה, להראותן, שאין השמש אלה, שהרי יש שמש אחר, הגון ונאה כמוהו, עכ"ל.

ובאלשיך תהלים פרק נח על הפסוק כמו שבלול תמס יהלך נפל אשת בל חזו שמש, כתב וז"ל והנה זה להם כל הקללה הזו שקללם דוד לרודפיו כי בל חזו שמש, והוא ענין מאמרנו על פסוק טובה חכמה עם נחלה ויותר לראוי השמש וכו' (קהלת ז, א) כי טוב לגבר יאשר בחכמה ועושר שהוא חכמה עם נחלה, אך ויותר יצדק זה לרואה ומסתכל בשמש, שכשבאה הירח וקיסרגה עליו ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד ושמש השמש

ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת לד' אלוךך לא תעשה כל מלאכה (שמות כ' ט' - י'), לכא' יש להעיר מה פסוק זה דששת ימים תעבוד בא ללמדנו, וכי לענין ציווי על שמירת השבת צריך לכתוב מתי יש לעשות מלאכה הרי הציווי הוא שבשבת לא לעשות מלאכה, וברש"י כתב בשם המכילתא וז"ל כשתבא שבת, יהא בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה, והיינו שלמד כן מדכתיב תעשה כל מלאכה שהפירוש הוא שיראה כאילו כל מלאכתו עשויה, ואפי' שכתוב שההורים מותרים מ"מ יש גדר מה הדבר המותר ובדאי שעדיף שלא להרהר בכלום וכמו שהובא בגמ' בשבת (דף ק"ג:) 'תנו רבנן מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרץ בתוך שדהו ונמלך עליה לגודרה ונזכר ששבת הוא ונמנע אותו חסיד ולא גדרה, ונעשה לו נס ועלתה בו צלף וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו, ולכא' בפשוטו הענין שלא להרהר על עסקי מלאכתו בשבת הוא כדי לענג את השבת, אכן ראיתי לבאר בזה ביאור חדש.

הנה מבואר בזה"ק שמשבת קודש מתברכין כל יומין, והיינו שכל השפע שיש בימי השבוע בא ע"י השבת ולפי ערך הקדושה והכבוד שהאדם נוהג בכבוד השבת קודש מתברכים ימי השבוע וכמו שאומרים בזמירות 'שכרו הרבה מאוד ע"פ פעלו' שלפי ערך הפעולה כן ערך השכר, וכתב ויברך אלוךך את יום השביעי ויקדש אותו ובמדרש תנחומא (פרשה י"א) דרש ר' ישמעאל שביכרו במן וקידשו במן, והיינו שזה סדר הדברים שהשבת היא המבורכת וממנה מתברכים יומי השבוע.

וראיתי בספר מי זהב להגאון ר' פנחס גולדוסר שליט"א שכתב דהנה בכל לשונות התורה כל תיבה שהיא מאותה השורש כל משמעות שבה קשורה לאותו השורש, וא"כ יש להעיר שהמילה מלאך פירושה שליח והמילה מלאכה היא ג"כ מאותו השורש ומה השייכות והענין של תיבת מלאכה לתיבת מלאך, וכי מלאכה היא שליחות.

וביאר בזה דכל מעשה שאדם עושה בזה העולם הוא ע"פ שליחותו של הקב"ה וכמאמרם (חולין דף ז:) אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה היינו שאין אדם מקבל מכה באצבעו אא"כ הכריזו משמים שכך יהי', וא"כ כל מעשה של האדם הוא בשליחות כוח של הקב"ה, והנה נחלקו קמאי לגבי נשתטה המשלה האם בטלה השליחות, אך זה ברור שלוחי דרחמנא לא שייך לפעול בלא כוח המשלה.

בדעת זקנים מבעה"ת (בראשית פ"א) על הפסוק את שני המאורות הגדולים. כתבו וז"ל פי' שניהם גדולים, ומיהו האחד גדול מחבירו, כדכתיב את המאור הגדול. ורבותינו דרשו, בתחילה נבראו שוין בגדולה, וקטרגה הלבנה ונתמעטה, והשמש עמד בגדולתו, לפי ששמש חרפתו ולא השיב, והיינו דאמרין, הנעלבין ואינם עולבין, שומעים חרפתם ואין משיבין, עליהם הכתוב אומר, ואהביו כצאת השמש בגבורתו, כשמש, ששמש חרפתו ולא השיב, ונתגדל ע"י כן. וגם ביוצר של שבת, יש גורסין, ראה הקטין צורת הלבנה, והכי פירושו, ראה השי"ת שקטרגה והקטינה. ולאותן שגורסין ראה והתקין, הפירוש כך, ראה השי"ת,

⁹ ובספר מהר"ל דיסקין על התורה פרשת ויקהל כתב וז"ל ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיו לכם קודש שבת שבתון לד' וגו' והנה קשה להבין מה צריך להודיע לנו עשיית המלאכה בה' ימים הלא העיקר בא להודיענו איסור העשי' ביום השביעי ועוד צ"ל מדוע לא אמר תעשה מלאכה כמו ששת ימים תעבוד וגו' דעשרת הדברות ונראה לומר דהנה הא קאי על מלאכת המשכן כמ"ש בפירש"י שלכן הקדים להם אזהרת שבת צווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השבת עכ"ל יעו"ש, והנה מבואר במדרש דמלאכת המשכן ה' נעשה בנס כיון שה' נותן

ר' יוסף בן סטי ז"ל

היקר יקרים
שהיה מאיר פניו לכל אדם
נלכ"ע ליל שבת א' דר"ה
תשפ"א
יהי זכרו ברוך